

O'ZBEKISTON FUQAROLARINING GLOBAL MEHNAT BOZORLARIDAGI ISHTIROKINI KENGAYTIRISHNING YO'NALISHLARI

DSc Abduraxmonov Farxod

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0000-0001-9350-095X

farkhod68@gmail.com

f.abdurakhmonov@tsue.uz

Tursunov Sunnatilla

Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti

ORCID: 0009-0002-4446-1581

tursunovsunnatilla223@gmail.com

Annotatsiya. Ushbu tadqiqot asosan O'zbekiston fuqarolari uchun tashqi migratsiya bozorlarini talab va takliflarini o'rganish, hozirgi migratsiya va emigratsiya trendlarini chuqur tahlil qilish, fuqarolar uchun xorijda potentsiali bo'lgan mamlakatlar hukumati bilan ikki tomonlama shartnoma tuzish va asosan o'rta ma'lumotli fuqarolarni chet elda ishlash uchun kasbiy tayyorgarlik ishlarini jaddalligini o'rganish va xulosa berishga qaratilgan, aralash uslubda tadqiqotlar olib borilgan.

Kalit so'zlar: mehnat migratsiyasi, Kanada mehnat bozori, Yevropa Ittifoqi mehnat bozori, migratsiya siyosati, kasbiy tayyorgarlik, malakali ishchilar.

НАПРАВЛЕНИЯ РАСШИРЕНИЯ УЧАСТИЯ ГРАЖДАН УЗБЕКИСТАНА В ГЛОБАЛЬНЫХ РЫНКАХ ТРУДА

DSc Абдурахмонов Фарход

Ташкентский государственный экономический университет

Турсунов Суннатилла

Ташкентский государственный экономический университет,

Аннотация. Данное исследование в основном посвящено изучению спроса и предложения на внешних миграционных рынках для граждан Узбекистана, глубокому анализу текущих тенденций миграции и эмиграции, а также вопросам заключения двусторонних соглашений с правительствами государств, обладающих потенциалом для трудоустройства граждан. Основное внимание уделено разработке механизмов профессиональной подготовки граждан со средним образованием к трудовой деятельности за рубежом. Исследование проводилось с использованием смешанных методов и направлено на выработку практических выводов.

Ключевые слова: трудовая миграция, рынок труда Канады, рынок труда Европейского союза, миграционная политика, профессиональная подготовка, квалифицированные работники.

DIRECTIONS FOR EXPANDING THE PARTICIPATION OF UZBEKISTANI CITIZENS IN GLOBAL LABOR MARKETS

DSc Abdurakhmonov Farkhod

Tashkent State University of Economics

Tursunov Sunnatilla

Tashkent State University of Economics

Abstract. *This study is primarily dedicated to analyzing the supply and demand dynamics of foreign migration markets for citizens of Uzbekistan, with a particular focus on in-depth examination of current migration and emigration trends. It also addresses the prospects of establishing bilateral agreements with governments of countries that possess significant potential for the employment of Uzbekistani nationals. Special attention is given to the development of mechanisms for the vocational training of citizens with secondary education, aimed at preparing them for employment abroad. The research employs a mixed-methods approach and is oriented toward generating practical policy recommendations.*

Keywords: *labor migration, Canadian labor market, European Union labor market, migration policy, vocational training, skilled workers.*

Kirish.

Xalqaro mehnat bozori va migratsiya kuchayishi natijasida chet elda ishlash uchun migrant bo'lib ketayotgan fuqarolar soni ko'paymoqda va chet elda ishlashga qiziqish tobora ortib bormoqda. Xususan so'ngi yillarda Rossiya Federatsiyasi hukumati tomonidan migrantlar uchun qonunlar qiyinlashtirilmoqda. Bu esa o'zining yuqori daromad va sifatli hayot sharoitlari bilan ajralib turuvchi Kanada va ma'lum Yevropa Ittifoqi davlatlarini O'zbekiston fuqarolari uchun jozibali qiladi. Ammo bu mamlakatlarning turlicha migratsiya siyosati va mehnat bozorlaridagi o'ziga xos talablar, jumladan migrantlarda kasbiy tayyorgalikning yo'qligi O'zbekiston fuqarolari uchun katta to'siq bo'lib kelmoqda.

Chet elda, alohida aytganda Kanada va Yevropa Ittifoqida ishchi kuchiga talabning oshishi sababli O'zbekiston mehnat migratsiyasi siyosatini faol ravishda isloh qilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Mehnat va Mehnat Munosabatlari vazirligi qoshidagi Tashqi Migratsiya agentligi migratsiya jarayonlarini tartibga solishda va osonlashtirishda muhim ro'l o'ynaydi. Bu agentlik O'zbek migrant ishchilari qonuniy himoya bilan taminlanganligi hamda explotatsiyadan va noto'g'ri ish sharoitlarini oldini olish uchun resurslarga kirish imkoniyatlarini taminlaydi.

So'ngi yillarda, O'zbekiston mehnat migratsiya yo'llarini tartibga solish uchun turli xil mamlakatlar bilan bir nechta o'zaro shartnomalar imzoladi, Kanada va Yevropa Ittifoqi davlatlari shular jumlasidandir. Misol uchun, 2022-yilda Xalqaro Migratsiya Siyosatini Rivojlantirish Markazi (ICMPD) bilan imzolangan o'zaro anglashuv memorandumini O'zbekistonning migratsiya boshqaruvini yaxshilash va chet elda ishlayotgan fuqarolarining huquqlarini himoya qilishga qaratilganligini ta'kidlaydi. (ICMPD, 2022)

Xorijiy mehnat bozori talablarini qondirish uchun O'zbekiston kasbiy ta'lim va Malaka oshirish dasturlariga sarmoya kiritdi. Ishga marhamat mono-markazlari va ishsizlarni kasbhunarga o'rgatish markazlari, Kanada va Yevropa Ittifoqida talab yuqori bo'lgan ishlar uchun O'zbek ishchilarini kerakli qobiliyatlar bilan ta'minlash tashabbuslariga yaqqol misol bo'ladi. Bu markazlar qurilish, sog'liqni saqlash va axborot texnologiyalari kabi sohalarda o'quv kurslarini taklif qiladi va bu o'quv kurslari mo'ljallangan mamlakatlarning talablari bilan mos keladi (ICMPD, 2022).

Ushbu tadqiqotning asosiy maqsadi yuqorida keltirib o'tilgan imkoniyat va kamchiliklarni o'rganishdir. Xususan tadqiqotning asosiy o'rganiladigan ushbu quyidagi mavzularga katta ahamiyat qaratiladi. Birinchidan, Kanada va YI mehnat bozorlarini va ularda talab qilinadigan kasblarni aniqlash. Shu bilan birga, ushbu hududlardagi migratsiya siyosatini

tahlil qilish. Kasbiy tayyorgarlik dasturlari va ularning aholi tomonidan qamrovini imkoniyatlarini ko'rib chiqish. So'ngida O'zbekiston fuqarolari uchun ushbu imkoniyatlardan samarali foydalanish bo'yicha dasturlar ishlab chiqish va tavsiyalar berish shular jumlasidandir.

Adabiyotlar sharhi.

Mehnat migratsiyasi zamonaviy global iqtisodiyotning muhim tarkibiy qismi bo'lib, xalqaro ishchi kuchi harakati iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy jarayonlarga sezilarli ta'sir ko'rsatmoqda (International Organization for Migration, 2019). Ushbu adabiyotlar sharxi O'zbekiston fuqarolari uchun Kanada va Yevropa Ittifoqidagi mehnat bozorlarida kengaytirilgan imkoniyatlarni o'rganadi. Tadqiqotning maqsadi mehnat migratsiyasi jarayonlarini chuqurroq anglash, ushbu jarayonlarning ijtimoiy-iqtisodiy ta'sirlarini tahlil qilish, shuningdek, vocational training (kasbiy tayyorgarlik) imkoniyatlarini o'rganishdan iborat.

Adabiyotlar sharhi tematik tahlil usulida amalga oshirildi, bunda ma'lumotlar Daryo.uz, Kun.uz Gazeta va vebsaytlari va Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot ilmiy ma'lumotlar bazalaridan olingan. Qidiruv so'zlari sifatida "labor migration," "Canada labor market," "EU immigration policy," "vocational training for migrants," va "international qualifications recognition" kabi kalit iboralar ishlatildi. Sharxda tematik yo'nalishlar va nazariy tahlil asosida mavjud adabiyotlarning tizimli tahlili keltirilgan.

Mehnat migratsiyasi bo'yicha ilmiy tadqiqotlar ko'pincha motivatsiya omillari, iqtisodiy ta'sirlar, va qaytish migratsiyasi bilan bog'liq masalalarni qamrab oladi (Askarov, 2023). O'zbekiston fuqarolari uchun mehnat migratsiyasining asosiy omillari iqtisodiy imkoniyatlar izlash, yuqori maosh va hayot sifati bilan bog'liqdir (Yaxyoyeva, 2023). Xalqaro migratsiya nazariyalari, masalan, Push-Pull Theory va Dual Labor Market Theory, ushbu jarayonlarni tushuntirishda muhim rol o'ynaydi.

Kanada va Yevropa Ittifoqi mehnat bozorlarini o'rganish bo'yicha tadqiqotlar asosan talab qilinadigan kasblar, malaka talablari, va ishchi kuchiga bo'lgan ehtiyoj masalalariga e'tibor qaratadi (Yusupov, 2022). Kanada immigratsiya siyosatida malakali ishchilar uchun qulay imkoniyatlar yaratilgan bo'lsa-da, malaka tan olinishi va ishga joylashish jarayonida chet elliklar duch keladigan qiyinchiliklar mavjud (Askarov, 2023).

Yevropa Ittifoqida esa migratsiya siyosati davlatlar o'rtasida farq qiladi. Masalan, Germaniya va Polsha malakali ishchilarni jalb qilish siyosatini faol qo'llasa, Italiya va Ispaniya ko'proq mavsumiy ishchilarni qabul qiladi (Yusupov, 2022). Shu bilan birga, malaka tan olinishi va ish bozoriga integratsiya qilishda byurokratik to'siqlar mavjud.

Kanada va Yevropa Ittifoqida mehnat migratsiyasini tartibga soluvchi immigratsiya siyosati va viza talablari ancha murakkabdir. Kanadada Express Entry va Provincial Nominee Program kabi malakali ishchilar uchun mo'ljallangan tizimlar mavjud bo'lib, ular iqtisodiy ehtiyojlarni qondirishga qaratilgan (International Organization for Migration, 2019).

Yevropa Ittifoqi davlatlari esa o'z milliy immigratsiya siyosatini amalga oshirishda suverenitetini saqlab qoladi, ammo umumiy qoidalarga amal qiladi (Yaxyoyeva, 2023). Masalan, Blue Card tizimi yuqori malakali mutaxassislarni jalb qilishni ko'zda tutadi, lekin uning talablari qat'iy va barcha davlatlarda bir xil emas.

Vocational training dasturlari migratsiya jarayonida malaka oshirish va qayta tayyorgarlik uchun muhim ahamiyatga ega. Kanada va Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida chet elliklar uchun professional malakalarni oshirish va qayta tayyorgarlik imkoniyatlari mavjud, ammo ularga kirish oson emas (Imomova, 2024). Malaka tan olinishi jarayoni murakkab va mahalliy standartlarga mos kelishni talab qiladi.

Aksariyat tadqiqotlar malaka tan olinishi jarayonidagi to'siqlarni tahlil qilsa-da, O'zbekiston fuqarolari uchun mavjud imkoniyatlar va ularga kirishda duch kelinadigan muammolar yetarli darajada o'rganilmagan.

Mehnat migratsiyasini tushuntirishda bir nechta nazariyalar qo'llanilgan, jumladan, Push-Pull Theory, Dual Labor Market Theory va Social Integration Theory. Push-Pull Theory iqtisodiy imkoniyatlar va yaxshiroq yashash sharoitlari kabi omillar migratsiyaning asosiy sabablari ekanligini ko'rsatadi (Askarov, 2023).

Dual Labor Market Theory esa rivojlangan mamlakatlardagi mehnat bozorlarida yuqori va past malakali ish o'rinlari o'rtasidagi tafovut migratsiyaga turtki berishini ta'kidlaydi (Yaxyoyeva, 2023). Social Integration Theory esa migrantlarning yangi jamiyatga moslashuvi va integratsiyasi jarayonini tahlil qiladi, lekin ushbu nazariyaning O'zbekiston fuqarolariga nisbatan qo'llanilishi kam o'rganilgan.

Adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, mavjud tadqiqotlarda bir nechta ilmiy bo'shliqlar mavjud:

- Kanada va Yevropa Ittifoqi mehnat bozorlarining o'ziga xosligini solishtirma tahlil qilish yetarlicha o'rganilmagan.
- O'zbekiston fuqarolari uchun vocational training dasturlariga kirishda mavjud to'siqlar haqida ma'lumotlar yetarli emas.
- Malaka tan olinishi jarayonidagi qiyinchiliklar va byurokratik to'siqlar chuqur tahlil qilinmagan.

Ushbu tadqiqot ushbu bo'shliqlarni to'ldirishga qaratilgan bo'lib, solishtirma tahlil orqali yangi nazariy tushunchalarni kiritish, shuningdek, O'zbekiston fuqarolari uchun amaliy tavsiyalar ishlab chiqishni maqsad qiladi.

Adabiyotlar sharxi mehnat migratsiyasi, Kanada va Yevropa Ittifoqi mehnat bozorlaridagi imkoniyatlar, immigratsiya siyosati va vocational training masalalarini o'rganib chiqdi. Mavzuga oid asosiy ilmiy masalalar tahlil qilindi va ilmiy bo'shliqlar aniqlandi. Keyingi bo'limlar ushbu bo'shliqlarni to'ldirish uchun empirik tadqiqot usullarini ko'rib chiqadi.

Tadqiqot metodologiyasi.

Ushbu tadqiqot O'zbekiston fuqarolari uchun Kanada va Yevropa Ittifoqi mehnat bozorlarida imkoniyatlarni kengaytirishni o'rganish maqsadida o'tkazilgan bo'lib, tadqiqot asosan ikkilamchi ma'lumotlarni tahlil qilish va kichik hajmdagi so'rovnoma usulidan foydalangan. Tadqiqotning metodologiyasi quyidagi uchta asosiy bosqichda amalga oshirildi: ma'lumotlar manbalarini aniqlash, ma'lumotlarni to'plash va tahlil qilish.

Tadqiqot asosan ikkilamchi ma'lumotlarga tayanadi. Asosiy manbalar qatoriga xalqaro tashkilotlarning hisobotlari, ilmiy maqolalar, hukumatning rasmiy statistik ma'lumotlari, hamda Kanada va Yevropa Ittifoqining migratsiya va mehnat bozorlariga oid qonunchilik hujjatlari kiradi. Bu ma'lumotlar O'zbekiston fuqarolarining ushbu mintaqalardagi imkoniyatlarini aniqlashda muhim ahamiyat kasb etdi. Barcha ma'lumotlar Microsoft Excel dasturida tahlil qilindi.

Bundan tashqari, O'zbekistondan chet elda ishlagan mehnat migrantlari bilan kichik hajmdagi so'rovnoma o'tkazildi. So'rovnoma orqali ularning ish tajribalari, duch kelgan qiyinchiliklari va chet elda ishlash bo'yicha takliflari o'rganildi. So'rovnoma savollari bevosita tadqiqotning maqsadlariga mos ravishda ishlab chiqildi va intervyu usulida to'plandi. Ikkilamchi ma'lumotlar xalqaro tashkilotlarning rasmiy veb-saytlari (ILO¹, OECD², Eurostat³, Statistics Canada) va ilmiy maqolalar bazalaridan (Researchgate) (Zikriyoev, 2020) to'plandi. Ma'lumotlar tanlashda ularning ishonchliligi, dolzarbligi va tadqiqot mavzusiga mosligi

¹ International Organization for Migration. (2023). *O'zbekiston: Migratsiya vaziyatiga oid hisobot (2023-yil aprel-sentabr)*. Retrieved from <https://uzbekistan.iom.int/sites/g/files/tmzbd12566/files/documents/2025-01/ozbekiston-migratsiya-vaziyatiga-oid-hisobot-2023-yil-aprel-sentabr.pdf>

² Organisation for Economic Co-operation and Development. (2023). *Employment and labour markets*. Retrieved from <https://www.oecd.org/employment/>

³ Eurostat. (2023). *Yevropa Ittifoqi mamlakatlarida yashash ruxsatnomalariga ega O'zbekiston fuqarolari soni, 2022-yil*. Retrieved from https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Residence_permits_statistics

e'tiborga olindi. Har bir ma'lumot manbai uchun APA uslubida to'liq manzillar va havolalar keltirildi.

So'rovnoma 5 ta ochiq-oydin savoldan iborat bo'lib, 3 nafar respondentdan intervyu usulida ma'lumot to'plandi. Respondentlar O'zbekiston fuqarolari bo'lib, ular oldin Rossiya, Qozoqiston, Qirg'iziston davlatlarida ishlagan va oila azolari YI da ishlaydi. Savollar quyidagi mavzularni qamrab oldi:

1. Eng ko'p ishga ketiladigan davlatlar;
2. Tashqi ish bozoriga moslashishda til bilimi ahamiyati;
3. Mehnat migrantlari duch kelayotgan qiyinchiliklar;
4. O'zbekistonning tashqi mehnat siyosati samaradorligi;
5. Chet elda ishlash imkoniyatlarini yaxshilash bo'yicha takliflar.

Ikkilamchi ma'lumotlar Excel dasturida qayta ishlanib, trend tahlillari, taqqoslash jadvallari va grafiklar orqali tahlil qilindi. Tahlil davomida asosiy e'tibor O'zbekiston fuqarolari uchun eng ko'p ish imkoniyatlari mavjud bo'lgan davlatlarga, ushbu davlatlarning migratsiya siyosatiga va mehnat bozoridagi talab-ehtiyojlarga qaratildi. So'rovnoma natijalari sifatli (qualitative) va miqdoriy (quantitative) usullar yordamida tahlil qilindi.

Ushbu tadqiqotda kichik hajmdagi so'rovnoma o'tkazilgani sababli, uning natijalari umumiy lashtirish uchun yetarli bo'lmaydi. Shuningdek, ikkilamchi ma'lumotlarning mavjudligi va dolzarbligiga bog'liq bo'lgan cheklovlar ham mavjud.

Tahlil va natijalar muhokamasi.

Ushbu bo'limda Kanada va Yevropa Ittifoqida O'zbekiston fuqarolari uchun ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini kengaytirish bilan bog'liq mehnat bozori tendentsiyalari, migratsiya oqimlari va malaka talablarini o'rganish uchun ikkilamchi ma'lumotlarning miqdoriy tahlili keltirilgan. Tahlil asosiy sohalarda mehnatga bo'lgan talab, ish bilan ta'minlash darajasi va migratsiyaning iqtisodiy ta'siri to'g'risida to'liq tushunchani berishga qaratilgan.

Ma'lumotlar ishonchli ma'lumotlar bazalaridan olingan, shu jumladan **Kanada statistikasi, EUROSTAT, Job Bank Canada** va **CEDEFOP**. Microsoft **Excel yordamida** klasterlangan ustun jadvallari, stacked bar diagrammalari, trend **chiziqlari**, korrelyatsiya tahlili va regressiya tahlilini o'z ichiga olgan turli xil ilg'or ma'lumotlarni tahlil qilish usullari qo'llanildi.

O'zbekiston mehnat bozorining hozirgi holati

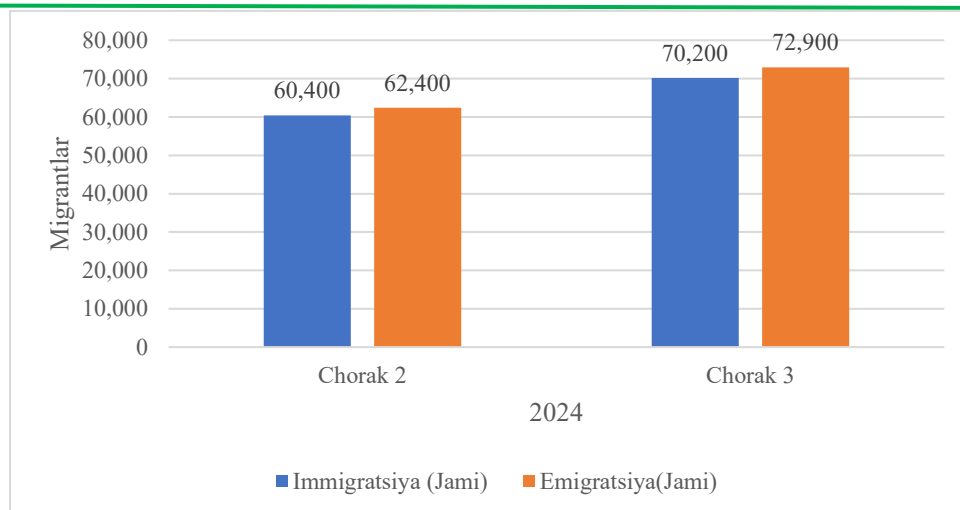
2024 yilda O'zbekistonda uyushgan mehnat migratsiyasi sezilarli darajada o'sdi. O'zbekiston Migratsiya agentligining rasmiy ma'lumotlariga ko'ra, uyushgan yollash dasturlari orqali chet elda ishlayotgan fuqarolar soni 2023 yildagi 38 400 kishidan 2024 yilda 161 800 kishiga ko'paydi, bu to'rt baravar ko'pdir. Ushbu o'sish hukumatning rivojlangan mamlakatlarda mehnat bozorlarini diversifikatsiya qilish va ish bilan ta'minlash imkoniyatlarini kengaytirish bo'yicha harakatlarini kuchaytirganini aks ettiradi (Gazeta.uz, 2025)

Asosiy O'zbekistonliklar ishlashga boruvchi mamlakatlar:

Rossiya: Rublning devalvatsiyasi tufayli Rossiyadan pul o'tkazmalari 39 foizga kamayganiga qaramay, Rossiyadagi o'zbek ishchilar soni 2023 yildagi 29 249 kishidan 2024 yilda 123 681 kishiga ko'tarildi.

Litva: Litvaga o'zbek mehnat migratsiyasi keskin o'sdi, 1,800 yil boshidagi 2023 kishidan 2024 yil martiga qadar qariyb 10,000 gacha, bu Evropa Ittifoqi bozorlariga o'tishni ko'rsatadi

Janubiy Koreya: Migrantlar soni 2023 yilda 4,882 bo'lgan bo'lsa 2024-yilda 10,120 ga ko'paydi 10,120 yilda 2024 gacha ko'paydi, bu Sharqiy Osiyoda yuqori ish haqi va yaxshi ish sharoitlari jozibadorligini ta'kidlaydi.

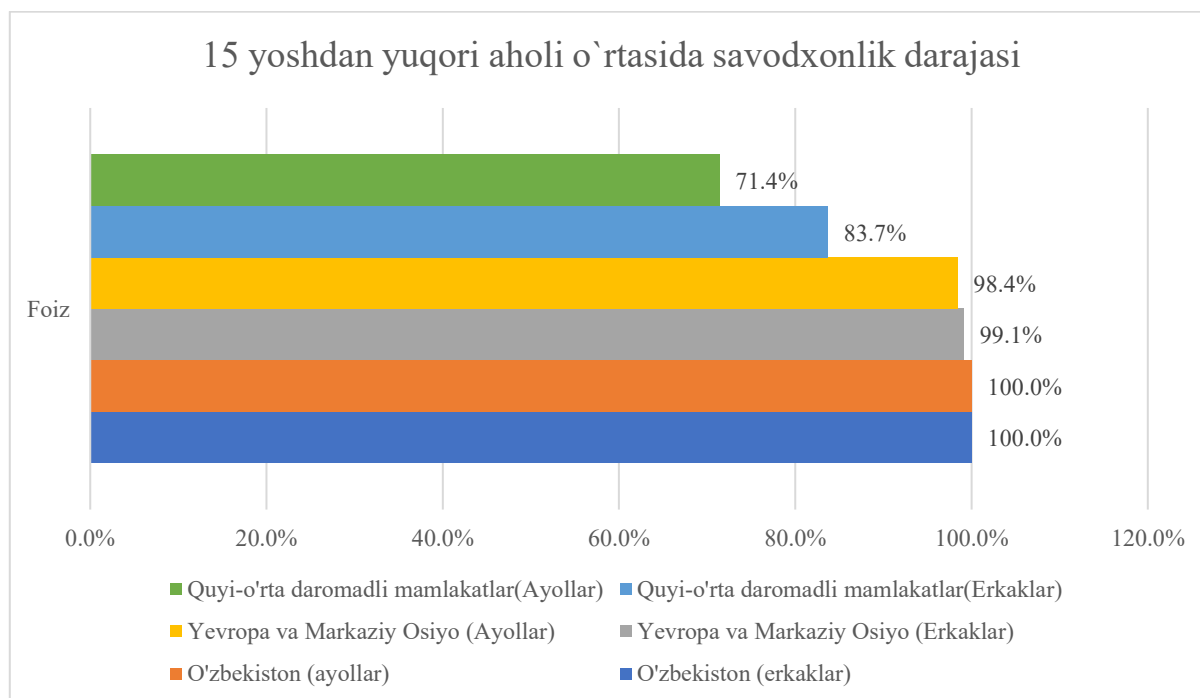
1-rasm. Migratsiya oqimi, 2024-yil ikkinchi va uchinchi choragi

Ushbu infografikdan aniq ko'rish mumkinki, har ikkala migratsiya kelishi va ketishi 2024-yilda har bir choragida sezilarli oshgan, bu esa O'zbekiston uchun migratsiyani rivojlantirish ustuvorligini ko'rsatadi.

Yevropa Ittifoqi bilan hamkorlik

O'zbekiston Yevropa Ittifoqiga a'zo davlatlar bilan mehnat migratsiyasining huquqiy yo'llarini yaratish borasida ikki tomonlama kelishuvlar olib borilmoqda. Germaniya, Polsha va Chexiya kabi mamlakatlar aholining keksayishi va ishlab chiqarish, qishloq xo'jaligi va parvarishlash kabi sohalarda ishchi kuchi tanqisligi tufayli o'zbek ishchilari uchun asosiy yo'nalishga aylandi. Ushbu kelishuvlar ko'pincha o'tmishda migrantlar uchun jiddiy to'siq bo'lgan malakalarni o'zaro tan olish qoidalarini o'z ichiga oladi (The Diplomat, 2024)

Evropa Ittifoqining mehnat bozori malakali va yarim malakali ishchilarga doimiy talabni ko'rsatdi. 2023 yilda Evropa Ittifoqining bandlik darajasi 75.3% ni tashkil etdi va a'zo davlatlar orasida sezilarli farq qildi. Masalan, bandlik darajasi Gollandiyada 83,5% dan Italiyada 66,3% gacha bo'lgan (Eurostat, 2024). Bu tengsizlik o'zbek ishchilarining bandlik darajasi past bo'lgan mamlakatlardagi bo'shliqlarni to'ldirish imkoniyatini ta'kidlaydi.

2-rasm. Savodxonlik darajasi

Ushbu figuranidan ko'rishimiz mumkinki, O'zbekistonda savodxonlik darajasi ayollar va erkaklar o'rtasida 100% foizni tashkil etgan. Bu qolgan mintaqalar bilan taqqoslaganda sezilarli darajadi yuqori hisoblanadi. Shunga qaramasdan O'zbekiston fuqoralari xorijiy davlatlar, jumladan Germaniya ishchi bozorida talab etiladigan ishlar uchun qobiliyatlari juda kam darajada, va til bilish darajasi juda ham past. Ushbu quyidagi infografikda Germaniyada ishchi kuchi yetishmovchiligi bo'lgan kasblarni ko'rishimiz mumkin.

Kasblar guruhi	Kod	Toifaga xos kasblar
Ishlab chiqarish, Qazib olish, Qurilish va Tarqatish Menejerlari	132	Ishlab chiqarish Menejerlari, Qazib olish Menejerlari, Qurilish Menejerlari, Ta'minot & Tarqatish Menejerlari
AKT Xizmatlari Menejerlari	133	Axborot va Kommunikatsiya Texnologiyalari Xizmatlari Menejerlari
Professional Xizmatlar Menejerlari	134	Bolalar bog'chasi Xizmatlari Menejerlari, Sog'liqni saqlash Xizmatlari Menejerlari, Qariyalarni parvarish qilish xizmatlari Menejerlari, Ijtimoiy ta'minot Menejerlari, Ta'lim Menejerlari, Moliya & Sug'urta Xizmatlari bo'limi Menejerlari, Boshqa Professional Xizmatlar Menejerlari
Fan va Muhandislik Mutaxassislari	21	Fiziklar, Astronomlar, Meteorologlar, Kimyogarlar, Geologlar, Geofiziklar, Matematiklar, Aktuariylar, Statistiklar
Hayot Fanlari Mutaxassislari	213	Biologlar, Botaniklar, Zoologlar, Qishloq xo'jaligi, O'rmonchilik & Baliqchilik Maslahatchilari, Ekologik Muhofaza Mutaxassislari
Muhandislik Mutaxassislari (elektrotexnologiya bundan mustasno)	214	Sanoat & Ishlab chiqarish Muhandislari, Qurilish Muhandislari, Ekologik Muhandislar, Mexanik Muhandislar, Kimyoviy Muhandislar, Konchilik Muhandislari, Metallurglar, Boshqa Muhandislik Mutaxassislari
Elektrotexnologiya Muhandislari	215	Elektr Muhandislari, Elektronika Muhandislari, Telekommunikatsiya Muhandislari
Arxitektorlar, Rejissorlar, Geodezistlar va Dizaynerlar	216	Qurilish Arxitektorlari, Landshaft Arxitektorlari, Mahsulot & Kiyim Dizaynerlari, Shahar & Yo'l Rejissorlari, Kartograflar & Geodezistlar, Grafik & Multimedia Dizaynerlari
Tibbiyot Shifokorlari	221	Umumiy Amaliyot Shifokorlari, Mutaxassis Tibbiyot Shifokorlari
Hamshiralik va Akusherlik Mutaxassislari	222	Hamshiralik Mutaxassislari, Akusherlik Mutaxassislari
Veterinarlar	225	Veterinarlar
Boshqa Sog'liqni saqlash Mutaxassislari	226	Stomatologlar, Farmatsevtlar, Ekologiya & Kasbiy Sog'liqni saqlash Mutaxassislari, Fizioterapevtlar, Dietologlar & Oziqlanish Mutaxassislari, Audiologlar & Nutq Terapevtlar, Oftalmologlar, Boshqa Sog'liqni saqlash Mutaxassislari
O'qituvchilik Mutaxassislari	23	Universitet O'qituvchilari, Kasb-hunar Ta'limi O'qituvchilari, O'rta Ta'lim O'qituvchilari, Boshlang'ich Maktab O'qituvchilari, Erta Bolalik Davri Tarbiyachilari, Maxsus Ehtiyojlilar O'qituvchilari, IT Trenerlari, Musiqa & San'at O'qituvchilari, Til O'qituvchilari
AKT Mutaxassislari	25	Tizim Analitikchilari, Dasturchilar, Veb & Multimedia Dasturchilari, Dasturlashtirish Dasturchilari, Ma'lumotlar Bazasi Dizaynerlari, Tizim Administratorlari, Tarmoq Mutaxassislari

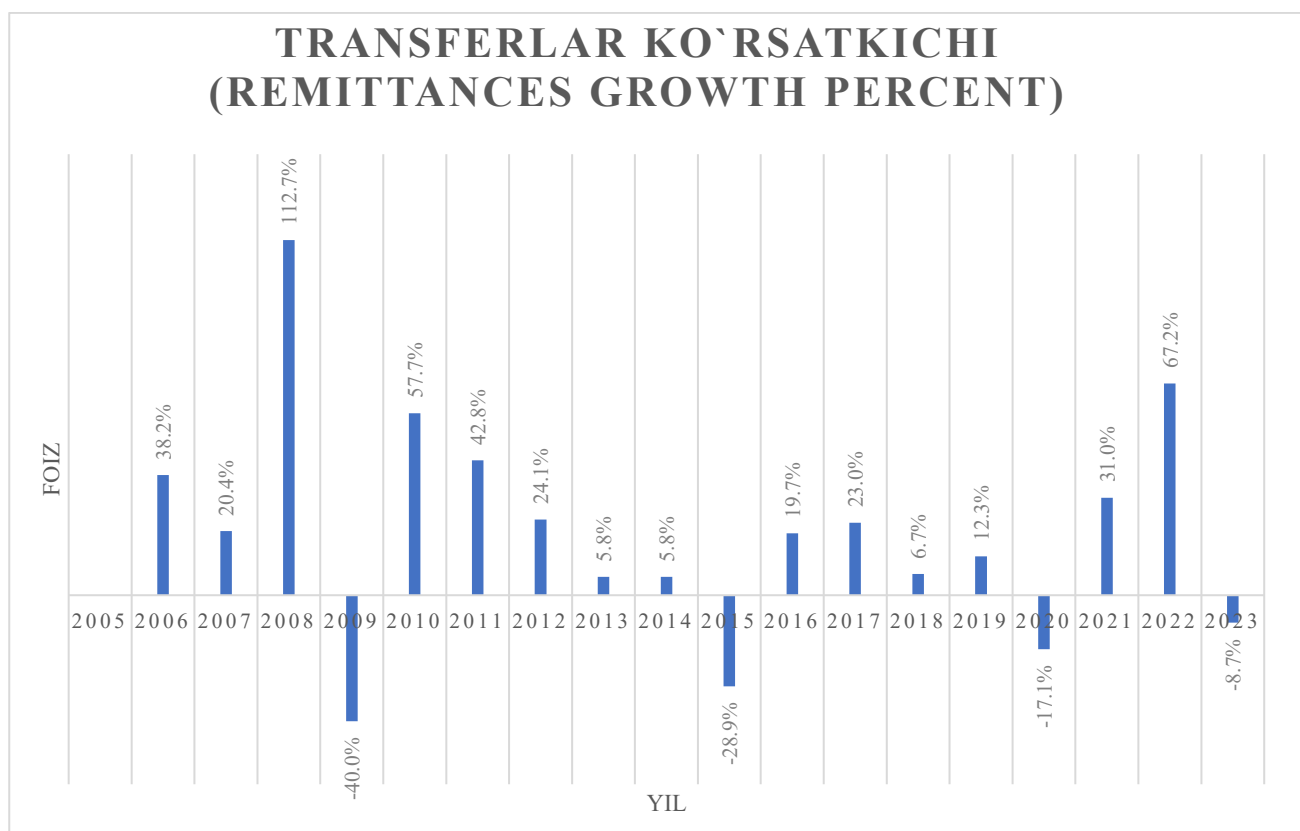
3-rasm. Germaniya Qonunchiligiga ko'ra Germaniya ishchi kuchi bozorida yetishmovchi kasblar ro'yxati

Gemaniya Yashash to'g'risidagi qonunning 18g (1) bo'limining 2-sonli 1-soniga muvofiq yetishmaydigan kasblar ro'yxati (*Komissiyaning 2009 yil 29 oktyabr tavsiyasidan olingan kasblarning xalqaro standart tasnifi (ISCO-08⁴)*) (Die Bundesregierung, 2025).

Albatta Germaniya hukunumi tomonidan ushbu kasblar yetishmovchiligi bartaraf etish uchun muhim qadamlar tashlangan. Make it in Germany⁵ rasmiy saytidagi statistikalariga to'xtalsak, 2023-yilda **157,924 ta** ishchi vizalari berilgan, **113,500** yilda Germaniyada 2023 kishi Evropa Ittifoqining Blue kartasiga ega bo'lgan, **270,000** yilda Germaniyada 2024 chet ellik tibbiyot xodimlari ish bilan ta'minlangan.

O'zbekiston migrantlari duch keladigan qiyinchiliklardan biri bu ularning tashqi mehnat bozorlarida malakasini tan olishdir. O'zbekiston xalqaro tashkilotlar va mezbbon davlatlar bilan malakalarni o'zaro tan olinishi uchun asoslarni yaratish yo'nalishi bo'yicha ish olib bormoqda. Masalan, Germaniya va Polsha o'rtasidagi kelishuvlarda O'zbekistonda egallangan kasblarini sertifikatlash to'g'risida qoidalar mavjud bo'lib, shu bilan migrantlar uchun ishga joylashish uchun to'siqlarni kamaytiradi (The Diplomat, 2024).

2025 yil boshida chet elda taxminan 1,14 million o'zbek muhojir ishchilar bor edi, ularning aksariyati Evropa Ittifoqi mamlakatlarida ish bilan ta'minlangan. Ushbu ishchilarning pul o'tkazmalari O'zbekiston iqtisodiyotida hal qiluvchi rol o'ynaydi va 2024 yilning dastlabki o'n oyida 12 milliard AQSh dollaridan oshdi, bu 2023 yilning shu davriga nisbatan 34 foizga ko'pdir (Global Voices, 2025).

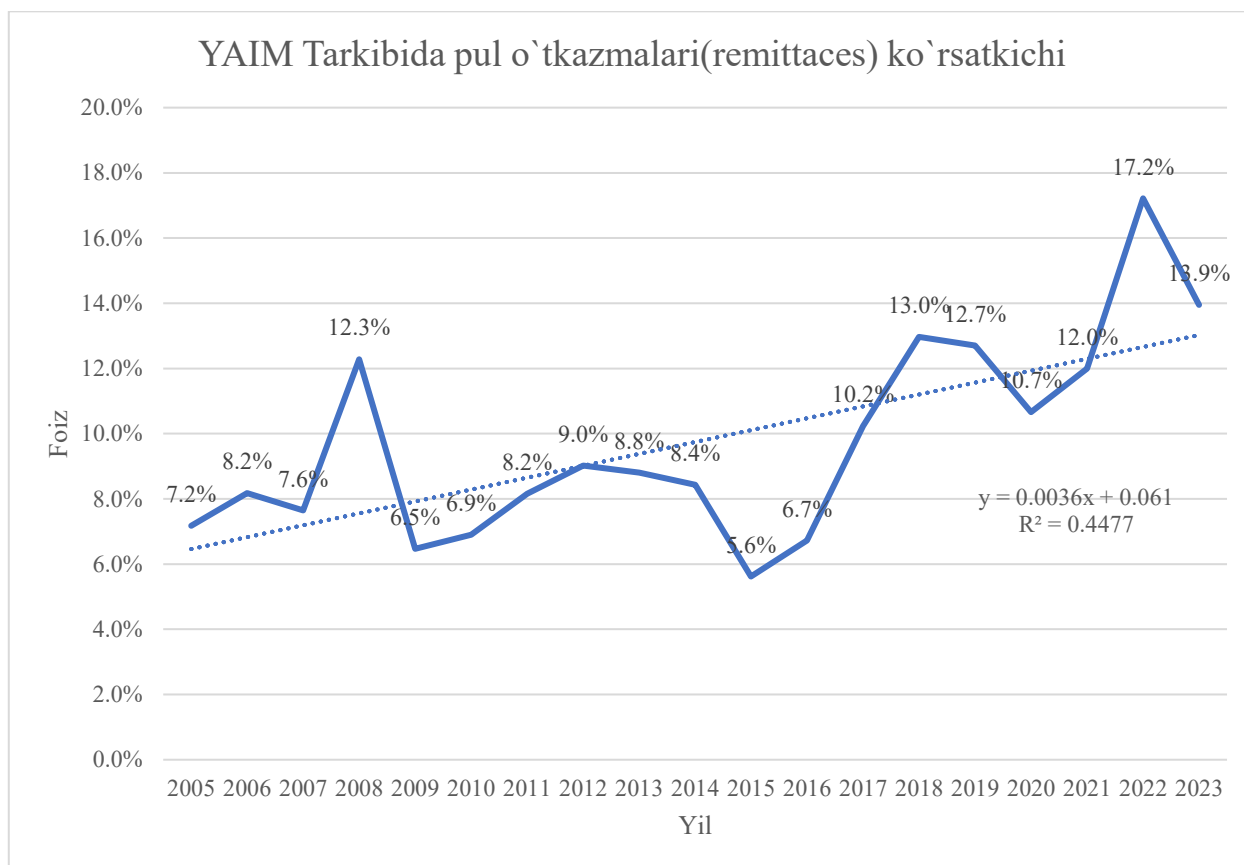
4-rasm. Manba Jahon banki, Pul transfertlarini o'sish va kamayish ko'rsatkichlari⁶

⁴ Die Empfehlung der Kommission vom 29. Oktober 2009 über die Verwendung der internationalen Standardklassifikation der Berufe (ISCO-08) finden Sie hier: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/DE/TXT/?uri=CELEX:32009H0824>

⁵ Make it Germany Working in Germany: the official website for qualified professionals <https://www.make-it-in-germany.com/en/>

⁶ World Bank. Personal remittances received License : CC BY-

4.0 [url:https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=UZ](https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS?locations=UZ)

5-rasm. Manba:Jahon Banki Yalpi ichki mahsulot tarkibida chetdan pul o'tkazmalari (remittances) ko'rsatkichlari

Grafikda 2005 yildan 2023 yilgacha bo'lgan davrda YAIMdagi pul o'tkazmalarining ulushi tasvirlangan. Umuman olganda, o'sish tendentsiyasi mavjud, pul o'tkazmalarining ulushi yillar davomida ba'zi o'zgarishlarga qaramay ortib bormoqda. E'tiborga loyiq cho'qqilar 2008, 2019 va ayniqsa 2022 yillarda sodir bo'lib, bu erda pul o'tkazmalari qismi 17.2% da eng yuqori nuqtaga etdi. Trend chizig'i chiziqli tenglamaning $y=0,0036x+0,061$ va $0,4477 R^2$ qiymati bilan qo'llab-quvvatlanadigan bosqichma-bosqich o'sishni taklif qiladi.

Kanadada O'zbekiston fuqarolari uchun ishga joylashish imkoniyati

Kanada keksayib borayotgan aholi tufayli kelib chiqadigan ish kuchi tanqisligini bartaraf etish uchun har yili 2025-yil oxiriga qadar 500,000 muhojirni jalb qilishni rejalashtirayotganini e'lon qildi. Mazkur tashabbus doirasida O'zbekiston fuqarolari uchun qurilish, texnik sohalar va xizmat ko'rsatish kabi sohalarda maxsus 5000 ish o'rni ajratilgan (Daryo.uz, 2024)

Ishga olish jarayoni O'zbekiston Bandlik va mehnat munosabatlari vazirligi va Kanada ish beruvchilari o'rtasidagi kelishuvlar orqali osonlashtirilib, ikkala tomon uchun tartib-qoidalar soddalashtiriladi. Nomzodlardan muayyan yosh mezonlariga (18-45 yosh) javob berishi, kasbiy tayyorgarlik sertifikatlariga ega bo'lishi va ingliz, fransuz yoki ispan tillarini bilishlarini namoyish etish talab etiladi (The times of Central Asia, 2024)

Kanadalik ish beruvchilar malaka va tajribaga qarab soatiga 12.50 dan 30 dollargacha bo'lgan ish haqini taklif qilishadi. Ushbu tanlov mukofoti Kanadaning malakali ishchi kuchiga qaratilgan e'tiborini va O'zbekistondan malakali ishchilarni jalb qilishga qaratilgan sa'y-harakatlarini aks ettiradi. Dasturda O'zbekiston Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi tomonidan tashkil etilgan va ish joyi huquqlari, madaniy moslashuv va huquqiy asoslar kabi

mavzularni o'z ichiga olgan jo'nash oldidan yo'naltirilgan mashg'ulotlar ham mavjud (Daryo.uz, 2024)

Kanadaning immigratsiya siyosati yanada markazlashtirilgan va soddalashtirilgan bo'lib, Express Entry tizimi kabi dasturlar orqali malakali ishchilar uchun aniq yo'llar mavjud (Government of Canada, 2025)

Imkoniyatlarga qaramay, O'zbekiston fuqarolari Kanadadagi ish joylariga kirishda qiyinchiliklarga duch kelishmoqda. Bularga til to'siqlari, Kanadada tan olingan sertifikatlariga bo'lgan ehtiyoj va migratsiyaning logistik murakkabliklari kiradi. Bundan tashqari, O'zbekistondagi Tashqi mehnat migratsiyasi agentligi tarixan chet elga ishchilarni yuborish bo'yicha o'z ko'rsatkichlariga erishish uchun kurashib kelgan, bu 2023 yilda 200 ming ishchi soni bo'yicha maqsadga erisha olmaganligidan dalolat beradi (Global Voices, 2025)

Xulosa va takliflar.

Migratsiya jarayonlari ham ko'rib chiqilib, ikkinchi bosqichda O'zbekiston fuqarolaridan Kanada va Yevropa Ittifoqining mehnat bozorlariga ish bozoriga kirishini nazariy jihatlariga aylantirish, tegishli migratsiya siyosati, kasbiy ta'lim dasturlari va boshqalarni ta'kidlash. Ushbu topilmalar migratsiya oqimlari va malakalarga talab va tartibga solish bilan bog'liq muhim tendentsiyalarni aks ettiradi, potentsial qarama-qarshiliklarni, balki O'zbekiston migrantlari duch keladigan imkoniyatlarni namoyish etadi. Bunday topilmalarning natijalari ushbu tadqiqot haqida xalqaro mehnat migratsiyasi bo'yicha tadqiqot maqsadlari va adabiyotlarga nisbatan keltirilgan.

Ushbu tadqiqot O'zbekistondan uyushgan mehnat migratsiyasining o'sishini ta'kidlaydi, 2023 yilda 38 400 kishi 2024 yilga kelib 161 800 kishiga ko'tarildi. Rossiyadagi iqtisodiy muammolarga, jumladan rublning devalvatsiyasi va pul o'tkazmalarining 39 foizga pasayishiga qaramay, o'zbek muhojirlari u yerda hanuzgacha ko'p miqdorda ishlamoqda. Ularning aksariyati Yevropa, Litva va Germaniya Kanadada oshish bilan birga kengayib borayotgan qiziqishni ko'rsatmoqda.

Bunday tendensiyalar migratsiyaning itarish-tortish nazariyasiga mos keladi, bunda yuboruvchi mamlakatdagi iqtisodiy beqarorlik (itarish omili) va ishchi kuchi yetishmovchiligi va qabul qiluvchi mamlakatlarda ish haqining yuqori bo'lishi (tortish omillari) migratsiya qarorlarini qabul qiladi. Kanada va Evropa Ittifoqiga o'sib borayotgan qiziqish, ularning qulay iqtisodiy sharoitlari va keksayib qolgan aholisi, global migratsiya modellari haqidagi adabiyotlarga mos keladi (Askarov, 2023), (Yusupov, 2022) Bular qonuniy migratsiya yo'llarini oshirish va barchamizga yordam berish uchun strategik xalqaro hamkorlik zarurligini ta'kidlashining ba'zi sabablaridir.

Bu nomuvofiqlik o'zbek muhojirlari Kanada va Yevropa Ittifoqining mehnat belgilarida talab qilinadigan ko'nikmalarga ega emasligini ko'rsatadigan natijalarda ko'rinadi. Germaniyada talabga ega bo'lgan kasblarga texnik va tibbiyot xodimlari kiradi, O'zbekistondan kelgan muhojirlar ko'pincha malakasiz va til bilishmaydi. Xuddi shunday, Kanadaning mehnat bozori qurilish, texnologiya va sog'liqni saqlash sohalarda malakali ishchilarga muhtoj, ammo chet el malakalari va til to'siqlarini tan olish bu tobora o'sib borayotgan qiyinchilikni keltirib chiqaradi.

Ushbu ko'nikmalardagi tafovutni O'zbekistondagi "Ishga Marhamat" monomarkazlari kabi kasbiy ta'lim dasturlari bilan bartaraf etilmoqda. Ular yevropa Ittifoqi va Kanadada qurilish, sog'liqni saqlash va IT kabi yuqori talabga ega sohalarda treninglarni taklif qilishadi. Shunga qaramay, ularning xalqaro e'tirofi juda cheklangan, shuningdek, qabul qiluvchi mamlakatning mehnat bozorlarida singdirilishi uchun zarur bo'lgan til darslari.

Ushbu topilmalar migrantlar uchun ish istiqbollarini yaxshilashda maxsus kasbiy ta'limning rolini ta'kidlaydigan mavjud tadqiqotlar bilan mos keladi (Yaxyoyeva, 2023) Ushbu dasturlarning optimal salohiyatga ega bo'lishini ta'minlash uchun o'quv rejasi mahorat

talablari, sertifikatlash va standartlar nuqtai nazaridan tegishli mamlakat ehtiyojlariga mos kelishi kerak.

Tadqiqotga ko'ra, o'zbek muhojirlarining mehnat bozoriga kirishini aniqlashda migratsiya siyosati katta rol o'ynaydi, Kanada va Yevropa Ittifoqi mamlakatlari sezilarli ta'sir ko'rsatdi. Shuni unutmash kerakki, Kanada mamlakat sifatida Express Entry va nomzod dasturlari orqali aniq belgilangan yo'llarni taklif etadi; ammo, tillardagi tafovutlar va malakalarning tan olinishi ko'plab o'zbek ishchilari uchun to'siqlarni keltirib chiqarmoqda. O'z navbatida, Yevropa Ittifoqida yuqori malakali mutaxassislar uchun "Ko'k karta" tizimi mavjud, ammo malaka mezonlari qat'iy va qoidalar bir a'zo davlatdan boshqasiga farq qiladi.

Migratsiya siyosatidagi bu murakkablik byurokratik to'siqlar va chet el malakalarini o'zboshimchalik bilan tan olishni migratsiyaning asosiy muammolari sifatida ta'kidlaydigan oldingi topilmalarni aks ettiradi (Askarov, 2023) (ICMPD, 2022). Shunday ekan, O'zbekiston diplomatiyasi migratsiyani yanada yengillashtirish uchun o'zaro tan olish to'g'risida muzokaralar olib borish va malakaviy ekvivalentlik jarayonlarini yumshatish choralarini ko'rishi kerak.

O'zbek migrantlari odatda Kanadada ishlash imkoniyatlariga ega, boshqa davlatlarga nisbatan, bu yerda ish vizalari ko'pincha murakkab immigratsiya tizimlarida doimiy yashovchilar bilan aralashtiriladi.

Ushbu xilma-xillik uchinchi mamlakat milliy harakatini qiyinlashtiradigan Yevropadagi migratsiya siyosatining parchalangan mohiyatini namoyish etadi (Yusupov, 2022) Kanada 2025 yilgacha 500,000 muhojirni qabul qilish rejasini tuzgan bo'lsa, shu jumladan ishchi kuchidagi bo'shliqlarni to'ldirishga yordam berish uchun o'zbeklar uchun maxsus 5000 ta ish taklifi taklif qilgan. Bu O'zbekistonning migratsiya siyosatini har bir mintaqaning o'ziga xos talabiga qarab moslashtirishi zarurligini namoyish etadi.

Biroq qabul qiluvchi davlatlar va O'zbekiston o'rtasidagi ikki tomonlama kelishuvlar va qonunlar talablarining roli migratsiya yo'llarini qonuniylashtirish, shuningdek, mehnat migrantlari himoyasini ta'minlash uchun hal qiluvchi ahamiyatga ega. Germaniya va Polsha malakalarni tan olish va byurokratik to'siqlarni kamaytirish bo'yicha kelishuvlarga erishishi, Kanadaning ishga qabul qilish jarayonini yengillashtirish uchun O'zbekistonning Bandlik vazirligi bilan hamkorlik qilishi kab kerakli qadamlarni tashlashi kerak.

ICMPD ular (kelishuvlar) xalqaro mehnat harakatchanligi va muhojirlar huquqlarini himoya qilishni kuchaytirishning asosiy omili ekanligini ta'kidladi. Biroq, tadqiqotda ta'kidlanishicha, ushbu harakatlar barcha kutilganlardan ham ustun bo'lsa-da, muhojirlar yaxshi moslashishi va yangi uylarida uzoq muddatli ishlashlari uchun til va madaniy integratsiya dasturlari hali ham bitimning bir qismiga aylanishi kerak.

Tadqiqotning cheklanishi shundaki, u ikkilamchi ma'lumotlarga asoslangan va so'rov uchun kichik namunaviy hajmiga ega, bu umumlashtirilmasligi mumkin. Bundan tashqari, Yevropa Ittifoqiga a'zo bo'lgan ba'zi davlatlar uchun batafsil migratsiya ma'lumotlarining yo'qligi milliy taqqoslashlarni cheklaydi. Hayot davomida o'zgaruvchan farovonlik manzarasining bir qismi sifatida migrantlarga e'tibor qaratadigan rivojlanayotgan ishlarni ta'minlash uchun vaqt o'tishi bilan muhojirlik jarayonlarini tushunish uchun yanada keng namunalar va tadqiqotlar kerak.

Adabiyotlar /Jumepamypa/Reference:

Askarov, Z. S. (2023). *Mehnat Migratsiyasi Jarayonlarini tartibga solishning xalqaro huquqiy asoslari va institutlari. Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot*, 1476-1480.

Daryo.uz. (2024 yil 26-march). *Canada announces 5,000 job openings for citizens of Uzbekistan*. Daryo.uz: <https://daryo.uz/en/2024/03/26/canada-announces-5000-job-openings-for-citizens-of-uzbekistandan tiklangan>

Die Bundesregiuring. (2025 yil 15-February). *make it in Germany*. Berlin: Make it Gemany. Make it in Germany: <https://www.make-it-in->

germany.com/fileadmin/1_Rebrush_2022/a_Fachkraefte/PDF-

Dateien/3_Visum_u_Aufenthalt/2024_Mangelberufe_DE.pdf dan tiklangan

Eurostat. (2024 yil 27-April). *Employment — annual statistics*. Eurostat: <https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?oldid=657500> dan tiklangan

Gazeta.uz. (2025 yil 22-January). *Number of labor migrants from Uzbekistan abroad drops by more than a third*. Gazeta.uz: <https://www.gazeta.uz/en/2025/01/22/migrant/> dan tiklangan

Global Voices. (2025 yil 18-January). *Uzbekistan seeks new labor markets*. Global Voices: <https://globalvoices.org/2025/01/18/uzbekistan-seeks-new-labor-markets/> dan tiklangan

Government of Canada. (2025 yil 12-February). *Canada and Uzbekistan*. Government of Canada: <https://www.international.gc.ca/country-pays/uzbekistan-ouzbekistan/index.aspx?lang=eng> dan tiklangan

ICMPD. (2022 yil 28-SEPTEMBER). *INTERNATIONAL CENTRE FOR MIGRATION POLICY DEVELOPMENT*. ICMPD.ORG: <https://www.icmpd.org/news/icmpd-and-the-agency-for-external-labor-migration-uzbekistan-signed-a-memorandum-of-understanding> dan tiklangan

Imomova, N. A. (2024). *O'ZBEKISTONDA MEHNAT MIGRATSIYASINING IJTIMOIIY TRANSFORMATSIYALASHUVI JARAYONLARIGA TA'SIRI*. FARG'ONA: CLASSIK.

International Organization for Migration. (2019). *International Organization for Migration*, qaytish. International Organization for Migration, Qaytish, 65-72.

The Diplomat, S. N. (2024 yil 05-November). *Russia Still a cold front for central asian migrants*. The Diplomat: <https://thediplomat.com/2024/11/russia-still-a-cold-front-for-central-asian-migrants> dan tiklangan

The times of Central Asia. (2024 yil 26-March). *Canada Joins List of Developed Countries Seeking Uzbek Migrant Labor*. The Times of Central Asia: <https://timesca.com/canada-joins-list-of-developed-countries-seeking-uzbek-migrant-labor/> dan tiklangan

Yaxyoyeva, F. O. (2023). *XALQARO ISHCHI KUCHI MIGRATSIYASI VA UNING O'ZBEKISTONDA TUTGAN O'RNI*. INNOVATIVE DEVELOPMENT IN THE GLOBAL SCIENCE, 10-22.

Yusupov, S. (2022). *Yevropa Ittifoqi mehnat migratsiyasiva uning ijtimoiy-iqtisodiy ta'siri*. Ta'lim innovatsiyasi va Integratsiyasi, 45-52.

Zikriyoev, A. (2020). *Xorijiy mamlakatlar iqtisodiyoti*. Toshkent Davlat Iqtisodiyot Universiteti. Retrieved from https://www.researchgate.net/profile/Aziz-Zikriyoev/publication/340900032_Xorijiy_Mamlakatlar_Iqtisodiyoti_1-TOM_40_ta_mamlakat_Toshkent_Davlat_Iqtisodiyot_Universiteti/links/6283dd28a5268672baf7dcaa/Xorijiy-Mamlakatlar-Iqtisodiyoti-1-TOM-40-ta-mamlakat-Toshkent-Davlat-Iqtisodiyot-Universiteti.pdf